

DISKUSIE

SPISOVNÁ SLOVENČINA EXISTOVALA AJ PRED A. BERNOLÁKOM?

KONSTANTIN LIFANOV

LIFANOV, K.: Did There Exist the Slovak Literary Language before A. Bernolák? Jazykovedný časopis, 48, 1997, No. 2, pp. 104–111. (Bratislava)

Táto otázka sa môže zdať paradoxnou, lebo dejiny slovenčiny sú v podstate dobre známe. Vytvorila sa už tradícia interpretácie konkrétnych faktov, ktorá sa berie ako samozrejmosť. Naozaj dobre vieme, že prvú kodifikáciu spisovnej slovenčiny uskutočnil r. 1787 A. Bernolák. Toto konštatovanie však nedáva odpoveď na položenú otázku, lebo v súlade s modernou teóriou spisovného jazyka kodifikácia nie je jeho počiatkom, pretože k nej dochádza na určitom vývinovom stupni. Práve z tohto hľadiska nebola bernolákovčina čímsi absolútne novým, ale do značnej miery nadväzovala na staršiu písomnú tradíciu, ktorá sa pôvodne vytvárala v južnom regióne západného Slovenska. Už koncom 19. storočia bolo zistené, že A. Bernolák „len formálnu sankciu poskytol tomu, čo sa v spisovnom jazyku Slovákov za jeho doby v skutočnosti zjavovalo“ (Vlkolinský, 1885, s. 238) a „počiatok nášho nového spisovného jazyka treba nám hľadať takmer poldruha stoeťím pred vystúpením Mácsayho“ r. 1718 (op. cit., s. 234). Ešte jednoznačnejšie sa o tom vyjadroval H. Bartek: „Stanislav po stopách niektorých českých učencov začína dejiny spisovnej slovenčiny Bajzom a Bernolákom, proti čomu staviame sa čo najrozhodnejšie, lebo Bajza a Bernolák nezačali nič nového, ale iba uzákoonili svojimi dielami to, čo už dávno žilo pred nimi“ (Bartek, 1937/1938, s. 54).

Aj neskoršie na súvislosti medzi bernolákovčinou a predchádzajúcou tradíciou poukazovali viacerí bádatelia, ktorí sa zaoberali touto problematikou (Habovštiaková, 1962; Krajčovič, 1977; Jóna, 1987 a iní). Tu sa však vynára viacero problémov, spojených so zvláštnosťami štruktúry a žánrového a územného fungovania jazykového útvaru, ktorý v lingvistickej literatúre dostal pomenovanie „kultúrna západoslovenčina“. Ich riešenie umožní vystihnúť jeho podstatu, čo bezprostredne súvisí s určením samotného pojmu „spisovný jazyk“. Ten však dlhší čas ostával nevymedzený preto, lebo v jazykovede dominovali mladogramatické názory na jazyk, podľa ktorých objektom výskumu má byť najmä prirodzený jazyk (nárečia) a jeho dejiny. V dôsledku toho sa spisovný jazyk ocitol na úplnej periférii vedeckých záujmov. Primát

v striktnom rozlišovaní ľudovej reči a spisovného jazyka patrí príslušníkom Pražskej školy. Napríklad N. S. T r u b e c k o j (1927, s. 54) zdôrazňoval, že ľudová reč a spisovný jazyk „sa úplne nikdy nezhodujú a vyvíjajú sa vlastnou cestou“. Ale len v 50. rokoch 20. storočia sa čoraz nástojčivejšie nastoľovala otázka vyčlenenia dejín spisovného jazyka ako osobitnej disciplíny, ktorá má vlastný objekt bádania, špecifickú metodiku a originálne závery (Bulachovskij, 1951; Havránek, 1955; Jóna, 1957 a iní).

Treba však poznamenať, že celkový zvrät v tejto vedeckej disciplíne nenastal a mladogramatické náhľady neboli definitívne prekonané, ale nadobudli inú podobu. Prejavujú sa v tom, že sa v prácach niektorých jazykovedcov preferuje historicko-etnický pohľad na tie-ktoré javy a zanedbáva sa funkčný aspekt. Na zásadné rozdiely týchto dvoch prístupov k spisovnému jazyku poukázal na príklade starej cirkevnej slovančiny R. I. A v a n e s o v. Kým podľa prvého hľadiska cirkevná slovančina má starobulharský pôvod s niektorými južnoslovanskými a záposlovanskými prvkami, podľa druhého hľadiska však patrí všetkým južným a východným Slovanom a nemá sa hodnotiť ako čosi cudzie, vonkajšie voči jazyku východných Slovanov (Avanesov, 1973, s. 6). V dôsledku toho sa geneticky inoslovanské prvky v spisovnom jazyku nemôžu jednoducho odstraňovať, pretože sa stali zložkami jeho štruktúry. To sa týka v podstate všetkých spisovných jazykov, ale najmä tých, ktoré vznikli ako výsledok vzájomného pôsobenia spisovného jazyka nejakého iného etnika a miestnych nárečí. Niektoré geneticky cudzie prvky sa môžu v spisovnom jazyku zakotviť natrvalo (Vinnokur, 1959), iné môžu v budúcnosti stratiť svoje postavenie a uvoľniť miesto príslušným prvkom z miestnych nárečí.

Dôsledným zástancom funkčnej metódy v skúmaní spisovného jazyka v slovakistike bol E. P a u l i n y, ktorý ešte r. 1948 prišiel k mimoriadne dôležitému a na ten čas veľmi odvážnemu záveru, ktorý v podstate znamenal prevrat v štúdiu spisovnej slovenčiny. Vo svojej známej monografii *Dejiny spisovnej slovenčiny* (Pauliny, 1948, s. 57) píše: „Slovakizačný proces šiel ďalej natoľko, že koncom prvej polovice 18. storočia máme u slovenských katolíkov už dosť pevne normalizovaný národný spisovný jazyk, ktorý pre odchýlky od češtiny už nemožno nazvať len slovakizovanou češtinou.“ Toto tvrdenie malo zásadný význam, lebo bolo v priamom protiklade s rozšírenou koncepciou vývinu spisovnej slovenčiny obsiahnutou v niekoľkých rozsiahlych dielach (Pražák, 1922; 1929; Vážný, 1936). Táto myšlienka však ostala v slovakistike bez širšieho povšimnutia. E. Pauliny svojimi názormi predstihol svoju dobu, čo zároveň podmienilo aj nešťastný osud novej koncepcie. O niekoľko rokov sa jej fakticky vzdal, keď začal rozpracúvať hypotézu o existencii troch kultúrnych jazykov v predkodifikačnom období na Slovensku (Pauliny, 1971; 1983). Táto hypotéza bola zrejme inšpirovaná predpokladom K. H o r á l k a (1962, s. 304) o tom, že „vzniku spisovných jazykú slovanských predchádzala väčšinou formace tzv. kultúrnych jazykú či nárečí, jichž se užívalo v ústní slovesnosti (v písních, obřadních formulích, říkadlech, pohádkách, pověstech, v ústně tradovaných předpisech a zvyklostech práv-

ních a při úředním jednání)⁴. Na inom mieste autor píše nasledujúce: „Někdy se vytvoří ještě před vznikem spisovného jazyka tzv. kulturní dialekt, který má širší teritoriální platnost, zprostředkuje styk s různými kmeny nebo příslušníky různých místních nářečí. Tento kulturní dialekt se pak stává společným jazykem národnosti a podřizuje si místní nářečí, spisovný jazyk se pak tvoří na jeho základě“ (op. cit., s. 34).

Z uvedených citátov vyplýva, že K. H o r á l e k mal na mysli také jazykové útvary, ktoré fungovali v období absencie rozvinutej písomnosti. To sa však nemôže vzťahovať na Slovensko s veľkým množstvom písomných pamiatok z predkodifikačných čias. Svojrážna interpretácia E. Paulinyho sa totiž dostala do konfrontácie s pôvodným Horáľkovým tvrdením a to sa neskôr premietlo aj na názory iných jazykovedcov, ktorí nedokázali vypracovať jednotné stanovisko na problematiku kultúrnych jazykov. Treba uznať, že hypotéza o existencii troch kultúrnych jazykov zohrala významnú úlohu vo výskume jazyka pamiatok slovenskej písomnosti, pretože podnecovala bádateľov na štúdium konkrétnych jazykových materiálov, ale v podstate bola odbočením od skutočného vyriešenia problému.

Je veľmi pravdepodobné, že E. Pauliny bol ovplyvnený A. V. I s a č e n k o m, ktorý pred IV. zjazdom slavistov v Moskve r. 1958 prišiel dnes už s klasickým vymedzením spisovného jazyka. Podľa neho spisovný jazyk má ďalšie znaky: 1. je polyvalentný, t. j. môže obsluhovať všetky sféry národného života; 2. je normovaný (z hľadiska pravopisu a ortoepie, gramatiky a slovníka); 3. je všeobecne záväzný pre všetkých príslušníkov tohto národného kolektívu a v súlade s tým nepripúšťa územné varianty; 4. je štylisticky diferencovaný. Táto definícia sa síce v slavistických kruhoch dosť rozšírila, ale mala akýsi háčik: z nej totiž vyplývalo, že v stredoveku slovanské spisovné jazyky vôbec neexistovali. To sa týka okrem iného aj češtiny. V jazykovedných prácach sa hovorí, že čeština sa od konca 14. stor. začala používať aj na Slovensku, pretože už vtedy bola vyspelým spisovným jazykom. Ale normovanosť podľa Isačenkova hľadiska predpokladá predovšetkým kodifikáciu. Prvá gramatika češtiny však pochádza len z r. 1533 (Šlosar, 1979, s. 33), kým prvou skutočnou gramatikou bolo jazykovedné dielo Nedožerského z r. 1603 (Kopečný, 1982, s. 260), avšak kodifikátorskou v modernom zmysle slova sa stala len činnosť J. Dobrovského.

Podľa A. V. Isačenka (1963, s. 63) sa aj dejiny spisovnej ruštiny začínajú veľmi neskoro: len v druhej polovici 18. storočia. Navyše keby sme analogicky posudzovali situáciu v iných európskych krajinách, ukázalo by sa, že o dosiahnutí národnej jednoty v otázke spisovného jazyka možno hovoriť o spisovnej angličtine alebo spisovnej francúzštine iba od 16.–17. storočia, kým formovanie jednotného spisovného jazyka v Taliansku a Nemecku pokračovalo až do druhej polovice 19. storočia, pričom univerzálnosť tohto štandardu bola dlhší čas obmedzená (Guchman, 1970, s. 503).

V rusistike sa postupom času vykryštalizoval názor, že existujú podstatné rozdiely v charaktere spisovného jazyka v stredoveku a v súčasnosti. Definícia A. V. Isačenka sa pokladá za výstižnú pre moderné (súčasnú) spisovné jazyky, kým starobylé spisovné jazyky sa majú určovať ináč. Napríklad A. A. A l e k s e j e v (1993,

s. 238) podáva vlastnú definíciu starobylého spisovného jazyka, bezprostredne vychádzajúc z konfrontácie s Isačenkovou interpretáciou. Podľa neho spisovný jazyk v stredoveku je súhrn úzkofunkčných písomných jazykov, pričom jazyková podoba textu je podmienená funkčným žánrom a jeho stabilita sa dosahuje bez kodifikácie. Zdôrazňuje, že aj pomenovanie „ruský“ v modernom období a v stredoveku treba chápať odlišne, lebo v súčasnosti má význam „prináležiaci Rusom ako národu“, kým v stredoveku „rozšírený v Rusku“. To isté by sme mohli povedať aj v súvislosti s inými spisovnými jazykmi.

Rozsiahlu definíciu spisovného jazyka navrhla významná bádatelka v oblasti tejto problematiky M. M. G u c h m a n o v á (1981, s. 4). Za jeho najdôležitejšie znaky považuje: 1. väčší či menší stupeň vypracovanosti a s tým spojenú selektívnosť; 2. absenciu spontánnosti prejavu; 3. väčšiu či menšiu polyvalentnosť (mnohofunkčnosť), dôsledkom čoho je štýlová rozmanitosť a funkčná štylistická variabilita; 4. tendenciu k reglementácii súvzťažnú s pomenovanou selektívnosťou; 5. určitú úroveň jednotnosti, čo však nevyklučuje možnosť teritoriálnej a sociálnej variability; 6. nadnárečový charakter. Pozrime sa teraz na jazykový útvar, resp. útvary, ktoré fungovali na Slovensku v predkodifikačnom období, pod zorným uhlom najzávažnejších črt spisovného jazyka.

O existencii spisovného jazyka všeobecne môžeme uvažovať len v prípade, ak bol rozšírený po celom etnickom území (Brozović, 1967, s. 23). Tu sa teda do popredia dostáva otázka vzťahu kultúrnej západoslovenčiny, kultúrnej stredoslovenčiny a kultúrnej východoslovenčiny. Kultúrnu západoslovenčinu môžeme pokladať za špecifický jazykový útvar, ktorý vznikol vzájomným pôsobením češtiny a západoslovenských (najmä juhozápadoslovenských) nárečí a fungoval v náboženskej literatúre (prevažne v katolíckom prostredí), svetskej poézii, v administratívno-právnych dokumentoch atď. E. P a u l i n y (1971, s. 68) síce píše aj o niektorých stredoslovakizmoch, najmä morfológických, ktoré sa zúčastňovali na budovaní jeho štruktúry, ale neuvádza konkrétne príklady. Môžeme pripustiť výskyt takýchto prvkov, ale tie podstatne nemenili jeho spätosť v prvom rade s južnou západoslovenčinou a češtinou. Čo sa týka kultúrnej stredoslovenčiny, týmto termínom sa označujú dva jazykové útvary, čo nie je opodstatnené, lebo mali rôznu genézu a odlišné sféry fungovania. Na jednej strane to bolo stredoslovenské folklórne (básnické) koiné, ktoré sa vytvorilo výlučne na slovenskom nárečovom základe (Lifanov, 1995), ale na druhej strane v administratívno-právnych dokumentoch a v náboženskej literatúre autorov stredoslovenského pôvodu sa vyskytuje jazykový útvar, ktorý analogicky ako kultúrna západoslovenčina vznikol mutáciou češtiny. Osobitne sa musia posudzovať staršie pamiatky, napríklad Ostrihomský rituál (1625), lebo vznikol vtedy, keď kultúrna západoslovenčina nebola ešte sformovaná, preto obsahuje početné stredoslovakizmy. V neskorších vydaniach tejto pamiatky ich postupne vytlačujú prvky kultúrnej západoslovenčiny (Blanár, 1963). Situácia na východnom Slovensku bola ešte komplikovanejšia, lebo tu jestvoval zvláštny jazykový útvar v kalvínskych tlačiaroch, obmedzený

výlučne na náboženskú sféru jednej z konfesií, jednotlivé texty sa vzťahovali na rôzne východoslovenské nárečia, pričom najrozšírejší bol jazykový útvar, ktorý fungoval v administratívno-právnych dokumentoch, umelej poézii a katolíckej spisbe, štruktúrne sa približujúci ku kultúrnej západoslovenčine a jazyku príslušných textov stredoslovenského pôvodu.

Rozhodujúci význam pre pochopenie jazykovej situácie na Slovensku v predkodifikačnom období má vzťah medzi týmito tromi „jazykmi“. Domnievame sa, že ich treba hodnotiť ako územné varianty jednotného celku, lebo majú viac spoločných než odlišných črt. Uvedieme tri skupiny javov, ktoré ich pevne spájajú. V prvom rade sú to celoslovenské (a takmer celoslovenské) prvky tvoriace spoločný základ týchto jazykových útvarov (absencia *ř*, dvojhlások *ei*, *ou* českého pôvodu, jotácie pred *e* < *ě*, absencia vokatívnych tvarov, homonymia tvarov G. a A. pl. životných podstatných mien a i.). Mimoriadne dôležitou je skupina západoslovenských javov, resp. východoslovenských javov zhodných so západoslovenskými, ktoré sa vyskytujú v textoch pochádzajúcich zo všetkých regiónov Slovenska. Je to vkladné *-e-* v *l*-ových prídavných mužského rodu, koncovka I. sg. adjektíválií *-ú* (*-u*), nerozlíšenie mäkkého a tvrdého skloňovacieho vzoru prídavných mien, tvary nepriamych pádov privlastňovacích zámen typu *mojeho*, *mojemu*, zvláštnosti vo fixácii reflexov *ę* atď. A napokon sú to genetické bohemizmy, ktoré sa dostali do štruktúry písomného jazyka: skupina *ji-* na začiatku slova, časté nahrádzanie spoluhlásky *dz* < *dj* spoluhláskou *z*, striedanie zadopodnebných spoluhlások v D. a L. sg. podstatných mien ženského rodu a v N. pl. životných prídavných mien, kontrahované tvary privlastňovacích zámen, ktoré sa používajú popri nekontrahovaných, tvary podstatných mien stredného rodu typu *znamení* atď. Geneticky západoslovenské javy prezrádzajú, že základným variantom bol západoslovenský variant, z ktorého pri kodifikácii vychádzal A. Bernolák. Pri šírení do iných oblastí Slovenska sa však diferencoval, keď pripustil používanie aj niektorých stredoslovenských a východoslovenských nárečových prvkov. O to pozoruhodnejší je fakt, že územná diferenciácia sa podriadiť žánrovej, lebo napríklad jazyk náboženskej literatúry, najmä tlačenej, je jednodiatejší ako jazyk administratívno-právnych pamiatok. Táto skutočnosť sa plne stotožňuje so situáciou v iných jazykoch (Trubeckoj, 1927, s. 54; Guchman, 1977, s. 8).

Vznik spisovného jazyka na základe spisovného jazyka iného etnika a preberanie geneticky cudzích prvkov do jeho štruktúry bolo v stredoveku v podstate celkom bežným procesom. Napríklad je dobre známe, že vo včasných etapách vývinu spisovných jazykov v rôznych komunikačných sférach a žánroch písomností sa mohli používať úplne samostatné jazyky, ktoré tu vystupovali buď vo všetkých svojich znakoch, alebo v svojráznom amalgáme s materinským jazykom (Semeňuk, 1977, s. 113). Takými jazykmi boli cirkevná slovančina u južných a východných Slovanov, dánčina v Nórsku (Kuznecov, 1990), provensalčina v Katalánsku a Taliansku (Volf, 1981), arabčina a perzština v Turecku (Baskakov, 1977) atď. Také isté funkcie plnila aj čeština na Slovensku. Spisovné jazyky sa teda podľa genézy a štruktúry delia na ho-

mogénne, vytvorené na základe vlastných nárečí, a heterogénne, vzniknuté vzájomným pôsobením iného spisovného jazyka a nárečí. Skúmaný jazykový útvar – slovenčina – má zrejme heterogénny charakter.

V dejinách mnohých spisovných jazykov dochádzalo k prudkej zmene ich najdôležitejších vlastností, pričom tento proces prebiehal v pomerne krátkom čase. V poslednom období takýto proces sa označuje ako „zmena paradigmy spisovného jazyka“. Podľa nášho názoru k zmene paradigmy spisovnej slovenčiny došlo práve v 40. rokoch 19. storočia, čo bolo spojené s menom L. Štúra. Je však zaujímavé, že práve v prípade náhrady heterogénneho spisovného jazyka homogénnym vznikajú problémy v interpretácii predchádzajúceho stavu. Tak napríklad „slavenosrbčina“ sa dlhší čas nepovažovala za spisovný jazyk, pretože podľa väčšiny súčasných srbských lingvistov „spisovný jazyk sa musí budovať výlučne na určitom nárečovom základe, ktorý má byť nielen hlavnou zložkou, ale dokonca jediným materiálom vytvárajúceho sa spisovného jazyka. Všetko ostatné sa odhadzuje ako ‚cudzie‘, pričom cudzie prvky v nárečí (turcizmy) sa pokladajú za ‚svoje‘“ (Tolstoj, 1977, s. 268). Tradične filológovia mali záujem o „výhonky“ nového v jazyku 18. storočia, ale nie o fakty potvrdzujúce jeho kontinuitu s minulými stáročiami a jeho štruktúru (op. cit., s. 269).

Dôležitými znakmi skúmaného jazykového útvaru boli nadnárečovosť, o čom sme už vlastne hovorili, a normovanosť. Vyváženosť jeho základných systémových zložiek presvedčivo ilustroval R. K r a j č o v i č (1962; 1964), hoci zdôrazňoval, že nemožno o nej hovoriť ako o normovanosti v modernom zmysle slova. Ale to je pochopiteľné, keď nebol kodifikovaný a preto preň bolo vlastné kolísanie normy, čo však charakterizovalo aj viaceré iné starobylé spisovné jazyky. V tejto súvislosti prvoradá význam nadobúda otázka faktorov, ktoré napomáhali stabilizáciu normy. Viacerí bádatelia tu vyzdvihujú úlohu tlačiarň (Borecki, 1974; Porák, 1979, s. 13–14; Aleksejev, 1987, s. 37), čo možno vzťahovať aj na slovenčinu, pričom dominujúce postavenie v tomto smere mala trnavská tlačiareň.

Ešte by sme chceli spomenúť takú črtu spisovného jazyka, ako je absencia spontánnosti jazykového prejavu. Spontánne sú vlastne len záznamy výpovedí svedkov a obžalovaných na súde. Pisár nemal veľa času, aby ich zachytil v súlade s existujúcimi normami. Okrem toho tieto záznamy sú právnickými dokumentmi, ktoré museli čo najpresnejšie odrážať povedané. Dôsledkom toho je veľké množstvo nárečových prvkov, preto by sa mali kvalifikovať ako texty nachádzajúce sa v pomedznom pásme medzi kultivovaným prejavom a nárečím. V niektorých prácach sa však práve ony hodnotia ako vzory kultúrnych jazykov, čo je podľa nášho názoru omyl, lebo v takomto prípade by sme museli uznať, že jednoduchý valach mal kultivovanejší prejav ako napríklad H. Gavlovič, ktorý o týchto valachoch písal, lebo mal vo svojom jazyku menej slovakizmov. Ale to je obraz obrátený hore nohami.

Na záver nám ostáva len konštatovať, že sú všetky predpoklady, aby sme považovali tzv. kultúrnu západoslovenčinu za spisovný slovenský jazyk starého typu – vyvrcholením jeho vývinu sa stala práve kodifikácia A. Bernoláka.

Bibliografia

ALEKSEJEV, A. A.: Puti stabilizacii jazykovej normy v Rossii XI–XVI vv. Voprosy jazykoznanija, 1987, č. 2, s. 34–46.

ALEKSEJEV, A. A.: Vnutreňaja chronologija ruskogo literaturnogo jazyka. Philologia Slavica. Moskva 1993.

AVANESOV, R. I.: K voprosam periodizacii istorii ruskogo jazyka. In: Slavianskoje jazykoznanije. VII meždunarodnyj sjezd slavistov. Varšava, avgust 1973. Doklady sovetskoj delegacii. Moskva 1973, s. 5–24.

BARTEK, H.: Spisovný jazyk slovenský. Slovenská reč, 6, 1937/1938, s. 50–57.

BLANÁR, V.: K najstarším slovenským abrenunciačným formulám. Jazykovedný časopis, 14, 1963, s. 69–77.

BASKAKOV, A. N.: Razvitije funkcional'nych stilej v sovremennom literaturnom tureckom jazyke. In: Social'naja i funkcional'naja differenciacija literaturnych jazykov. Moskva 1977, s. 217–238.

BORECKI, M.: Kształtowanie się normy językowej w drukach polskich XVI wieku. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1974.

BROZOVIĆ, D.: Slavianskije standartnyje jazyki i sravnitel'nyj metod. Voprosy jazykoznanija, 1967, č. 1, s. 3–28.

BULACHOVSKIJ, L. A.: K istorii vzaimootnošenij slavianskich literaturnych jazykov. Izvestija Akademii nauk SSSR. Otdelenije literatury i jazyka, 10, 1951, č. 1, s. 37–49.

GUCHMAN, M. M.: Poňatije „literaturnogo jazyka“. In: Obščee jazykoznanije. 1. Formy suščestvovaniija, funkcii, istorija jazyka. Moskva 1970, s. 502–548.

GUCHMAN, M. M.: Vvedenije. In: Social'naja i funkcional'naja differenciacija literaturnych jazykov. Moskva 1977, s. 5–11.

GUCHMAN, M. M.: Vvedenije. In: Tipy naddialektnych form jazyka. Moskva 1981, s. 3–18.

HABOVŠTIAKOVÁ, K.: Pramene Bernolákovej kodifikácie spisovnej slovenčiny. Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae, 8, 1962, s. 313–317.

HAVRÁNEK, B.: K otázce mezislovanských vztahů spisovných jazyků. Slavia, 24, 1955, s. 179–187.

HORÁLEK, K.: Úvod do studia jazyků. Praha 1962.

ISAČENKO, A. V.: Kakova specifika literaturnogo dvujazyčija v istorii slavianskich narodov? Voprosy jazykoznanija, 1958, č. 3, s. 42–45.

ISAČENKO, A. V.: K voprosu o periodizacii istorii ruskogo jazyka. In: Voprosy teorii i istorii jazyka. Leningrad 1963, s. 149–158.

JÓNA, E.: Spisovný jazyk a jeho dejiny. Slovenská reč, 22, 1957, s. 327–334.

JÓNA, E.: Slavistické prvky vo filologických prácach Daniela Krmana a Mateja Bela. In: Prekursorzy słowiańskiego językoznawstwa porównawczego (do końca XVIII wieku). Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1987, s. 185–199.

KOPEČNÝ, F.: K dobrým počátkům české gramatické tradice. Wiener Slawistischer Almanach, 9, 1982, s. 257–283.

KRAJČOVIČ, R.: K problematike formovania kultúrnej západoslovenčiny. In: Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica, 14, 1962, s. 67–101.

KRAJČOVIČ, R.: Hlavné fázy formovania kultúrnej západoslovenčiny. K počiatkom slovenského národného obrodzenia. Bratislava 1964, s. 171–180.

KRAJČOVIČ, R.: Bernolákovčina a reč vzdelancov na juhozápadnom Slovensku v 18. storočí. In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica, 28, 1977, s. 89–99.

- KUZNECOV, S. N.: Norvežskij jazyk. Lingvističeskij enciklopedičeskij slovar. Moskva 1990, s. 337.
- LIFANOV, K.: Stredoslovenské básnické koiné pred L. Štúrom. Slovenská reč, 60, 1995, s. 264–281.
- PAULINY, E.: Dejiny spisovnej slovenčiny. Bratislava 1948.
- PAULINY, E.: Dejiny spisovnej slovenčiny. I. Od začiatkov až po Ľudovíta Štúra. Bratislava 1971.
- PAULINY, E.: Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť. Bratislava 1983.
- PORÁK, J.: Humanistická čeština. Praha 1979.
- PRAŽÁK, A.: Dějiny spisovné slovenštiny po dobu Štúrova. Bratislava 1922.
- PRAŽÁK, A.: Češi a Slováci. Praha 1929.
- SEMEŇUK, N. N.: K charakteristike raznych vidov varjированиja v istorii nemeckogo jazyka. In: Social'naja i funkcional'naja differenciacija literaturnych jazykov. Moskva 1977, s. 109–129.
- Social'naja i funkcional'naja differenciacija literaturnych jazykov. Red. V. N. Jarceva – M. M. Guchman. Moskva, Nauka 1977. 344 s.
- ŠLOSAR, D.: Stará čeština pro archiváře. Brno 1979.
- TOLSTOJ, N. I.: K istoriko-kul'turnoj charakteristike „slaviano-serbskogo“ literaturnogo jazyka. In: Formirovanije nacional'nych kul'tur v stranach Central'noj i Jugo-Vostočnoj Jevropy. Moskva 1977, s. 193–203.
- TRUBECKOJ, N. S.: Obščeslavianskij element v russkoj kul'ture. N. S. Trubeckoj. K probleme ruskogo samopoznanija. Pariž 1927, s. 54–94.
- VÁŽNÝ, V.: Spisovný jazyk slovenský. Československá vlastivěda. Řada II. Spisovný jazyk český a slovenský. Praha 1936, s. 145–215.
- VINOKUR, G. O.: O slavianizmach v sovremennom russkom literaturnom jazyke. G. O. Vinokur. Izbrannye raboty po russkomu jazyku. Moskva 1959, s. 443–459.
- VLKOLINSKÝ, J.: O „prvej“ knihe slovenskej. Živena, 2, 1885, s. 230–240.
- VOEF, E. M.: „Nadjazykovyje“ formy poetičeskoj reči v Katalonii v XIII–XV vv. In: Tipy naddialektnych form jazyka. Moskva 1981, s. 157–174.

СУЩЕСТВОВАЛ ЛИ СЛОВАЦКИЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЯЗЫК ДО А. БЕРНОЛАКА?

Р е з ю м е

Общепринято считать, что словацкий литературный язык возник в результате кодификации А. Бернолака. С точки зрения современной общей теории литературного языка, однако, кодификация оказывается возможной лишь на определенном этапе его развития. Языковое образование, возникшее в Юго-Западной Словакии и затем распространившееся по ее территории, характеризовалось определенной степенью обработанности и единообразия, поливалентностью, тенденцией к регламентации и наддиалектностью, поэтому, по нашему мнению, необходимо вернуться к мысли Э. Паулини, высказанной еще в 1948 году, о том, что оно представляло собой литературный язык старого типа.

JAZYKOVEDNÝ ČASOPIS, 48, 1997, 2